

Saksbehandler: Grethe Johannessen

Saksnr.: 2010/63-78/

Saksfremlegg

Utv.saksnr	Utvalg	Møtedato
	Valgstyret	

Saksdokumenter vedlagt:

Ingen

Saksdokumenter ikke vedlagt:

Kommunal og regionaldepartementet: Brev til høringsinstansene av 31.05.2010

Kommunal og regionaldepartementet: Høringsnotat – Evaluering av valget i 2009. Forslag til endringer i valgloven

Evaluering av valget 2009 - Forslag til endringer i valgloven - Høring

Saken gjelder

Kommunal og regionaldepartementet har gjennomført en evaluering av Stortingsvalget 2009 og fremmer på bakgrunn av denne forslag til følgende lovendringer:

1. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger fram erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.
2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12 den 20. april.
3. Forslag om at Folkeregistermyndigheten pålegges å lage et ”foreløpig manntall” pr. 1. april i valgåret.
4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmegivningen foreslås fastsatt i lov.

Departementet har også vurdert om det bør innføres begrensninger med hensyn til valgbarhet for listekandidater, bl.a. til stemmestyre og som valgfunksjonærer, men foreslår ingen konkrete lovendringer nå. Departementet ber imidlertid om tilbakemeldinger fra kommunene på hvilke praktiske problemer som eventuelt vil kunne oppstå ved innføring av slike begrensninger.

Det fremmes også forslag om å foreta enkelte forskriftsendringer i regelverket for utforming av stemmesedler. I tillegg foreslås det at det i valgforskriften tas inn krav til kvittering for levering og mottak av valgmateriell, enten dette skjer internt i kommunen eller ved levering til fylkeskommunen.

Kommunene er invitert til å komme med høringsuttalelser innen 1. september.

Sakens bakgrunn og fakta

Kommunal og regionaldepartementet har gjennomført en evaluering av Stortingsvalget 2009 der også den nye designløsningen for valglokaler, ny grafisk profil for valg og nye stemmesedler er omtalt. Evalueringen er basert på en spørreundersøkelse blant kommuner og fylkeskommuner. Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE) gjennomførte en begrenset valgobservasjon ved stortingsvalget 2009, en såkalt "Election Assessment Mission". Deres rapport, datert 27. november 2009, er også gjennomgått og kommentert i høringsnotatet. Også Stortingets fullmaktskomité innstilling til Stortinget om godkjenning av valget er behandlet.

Evalueringen har tatt for seg følgende hovedpunkter:

1. Valgdeltakelse:

Den offisielle valgstatistikken fra Statistisk sentralbyrå viser en liten nedgang i 2009 i forhold til 2005, men høyere valgdeltakelse enn i 2001.

Valgår	1997	2001	2005	2009
Valgdeltakelse i prosent	78,3	75,5	77,4	76,4

Tabell 1. Valgdeltagelse ved stortingsvalg 1997-2009. Kilde SSB.

Valgdeltagelsen for førstegangsvelgerne har gått noe opp i 2009 sammenlignet med både 2001 og 2005. For gruppen 22-25 år har imidlertid deltagelsen falt sammenlignet med forrige stortingsvalg.

	I alt	18-21 år	22-25 år	26-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60+ år
2009	76,4	57,0	55,9	68,4	77,4	78,5	82,5	82,1
2005	77,4	55,3	63,1	68,1	78,1	79,9	82,3	83,3
2001	75,5	54,5	55,7	63,1	76,1	79,9	81,8	82,5

Tabell 2. Valgdeltagelse etter alder. Valgundersøkelsen 2001, 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Departementet har i sitt notat konkludert med at alderssammensetning og botid er viktige forklaringsfaktorer på deltagelse. Generelt øker deltagelsen med alder og botid.

2. Mottatte forhåndsstemmer

Ved stortingsvalget 2009 ble det avgitt 657 108 forhåndsstemmer. Av disse ble ca 6500 avgitt som "tidligstemmer" (ny ordning fra stortingsvalget 2009), dvs. knapt en prosent av forhåndsstemmene. Antall forhåndsstemmegivninger utgjør vel 24 prosent av det totale antall avgitte stemmer ved stortingsvalget 2009.

Valgår	1997	2001	2005	2009
Forhåndsstemmer	485 187	504 328	472 651	657 108

Tabell 3. Antall forhåndsstemmer 1997-2007.

3. Evaluering av valget i kommuner og fylkeskommuner

I kommuner og fylkeskommuner er gjennomføringen av stortingsvalget 2009 evaluert ved bruk av spørreskjemaer. 15 fylkeskommuner og 314 kommuner besvarte skjemaene, hvilket gir en svarprosent på henholdsvis 83,3 og 73,0 prosent.

4. Legitimasjon

Valgloven §§ 8-4 (3) og 9-5 (2) inneholder regler som sier at en velger som er ukjent for stemmemottakeren skal legitimere seg. Disse reglene ble innført før valget i 2007.

Departementet mener at både OSSEs observasjoner og evalueringen i kommuner og fylkeskommuner viser at det ikke har vært et utbredt problem at velgere ikke har fått avgitt sin stemme på grunn av manglende legitimasjon. Etter departementets vurdering eksisterer det gode og ensartete rutiner for identifisering av velgere, men av og til synes det å forekomme brudd på disse rutinene. Svikt i rutiner kan føre til at velgere kan få avgitt stemme uten tilstrekkelig identifisering, og at velgere kan bli fratatt sin stemmerett ved at andre velgere har fått muligheten til å stemme i deres navn.

Departementet vil presisere rutinene nærmere i valghåndboken.

5. Tilrettelegging for funksjonshemmede

Etter valgforskriften skal kommunene bruke valglokaler som er lett tilgjengelige og hvor alle velgere kan ta seg inn uten å måtte be om hjelp. Det skal også være god tilgjengelighet for alle velgere inne i valglokalet. Undersøkelsene viser at kommunene gjør en god jobb med tilrettelegging for alle velgere, men departementet finner at det fortsatt er grunn til å ha høy fokus på dette området.

Målsetningen er at samtlige valglokaler skal være lagt til rette for alle. Departementet har i samarbeid med Norsk Form fått utviklet en designløsning med universell utforming som ble prøvd ut med gode resultat i noen kommuner ved stortingsvalget. Planen er å tilby kommunene å kjøpe den nye designløsningen fra neste valg.

6. Stemmegivninger fra spesielle grupper

Departementet presiserer at senil demente så vel som utviklingshemmede og umyndiggjorte, *har* stemmerett på lik linje med andre velgere. De kan følgelig ikke nektes å avgi stemme.

Dersom det er nødvendig, må stemmestyret sørge for at de får assistanse ved stemmegivningen, jf. valgloven § 9-5 femte ledd.

Departementet vil presisere regelverket ytterligere i valghåndboken, og for øvrig i forbindelse med opplæring i forkant av kommende valg.

7. Forhåndsstemmegivningen

Det er viktig at alle grupper får mulighet til å delta ved valg, ikke bare de som har tid til å stemme på valgdagen.

Tidligstemmegivning: I Ot.prp.nr. 32 (2008-2009) foreslo departementet å innføre tidligstemmegivning i perioden 1. juli tom. 9.august. Ordningen er rettet mot velgere som ikke har anledning til å stemme på valgting eller i ordinær forhåndsstemmeperiode fra 10. august. Av 314 kommuner svarte 283 bekreftende på spørsmålet om de hadde hatt henvendelser fra velgere om å få tidligstemme. 31 kommuner sa at de ikke hadde mottatt slike henvendelser. Det var delte meninger om ordningen blant kommunene og flere kommuner mener at opptrykte stemmesedler bør foreligge før tidligstemmegivningen tar til.

Antall godkjente tidligstemmer utgjorde 6 500, dvs. 0,99 % av det totale antall godkjente forhåndsstemmer.

Iom. at vi bare har erfaringer med ordningen fra ett valg, finner departementet ikke grunnlag for å foreslå endringer i ordningen. Til det kommende kommunestyre og fylkestingsvalget

anbefaler departementet kommuner og fylkeskommuner å starte trykkeprosessen så tidlig som mulig, og å bestrebe seg på å ha ferdig trykte stemmesedler på et tidspunkt som muliggjør bruk ved tidligstemmegivningen.

Steder for forhåndsstemmegivning: Valgloven § 8-3 bestemmer at forhåndsstemmegivningen skal foregå i egnede lokaler. Utover kravet om at forhåndsstemmegivning skal foregå på helse- og sosialinstitusjoner, er det opp til valgstyret i kommunen å velge ut steder for forhåndsstemmegivning.

Alle kommunene som svarte på spørreundersøkelsen hadde forhåndsstemmegivning på helse- og sosialinstitusjoner, slik valgloven bestemmer i § 8-3. Det er bare 6,7 % som har avholdt forhåndsstemmegivning på universiteter/høyskoler, og 13,4 % som har tatt imot forhåndsstemmer på videregående skole.

Antallet forhåndsstemmegivninger er jevnt stigende. Ved stortingsvalget 2009 økte antall forhåndsstemmer med 181.288, eller med 32 %, i forhold til i antall forhåndsstemmer ved stortingsvalget i 2005. Departementet antar at dette har sammenheng med god tilgjengelighet og tilrettelegging for valg, i tillegg til at det før valget i 2009 var stor oppmerksomhet rundt det å stemme tidlig på grunn av svineinfluensa.

Tilbakemeldingene fra kommunene viser stor variasjon og kreativitet ved valg av forhåndsstemmesteder, og at valgstyrene vektlegger lokale forhold som god tilgjengelighet til offentlig kommunikasjon, til holdeplasser og parkeringsforhold, til trinnfri inngang, til lysforhold, og at stemmestedet er skjermet mot støy og forstyrrende ferdsel. Svarene fra kommunene viser likevel at det er rådhuset/servicetorget som er mest brukt til forhåndsstemmemottak, i tillegg til de lovpålagte forhåndsstemmemottakene på helse- og sosialinstitusjoner.

Departementet mener at forhåndsstemmegivningen må tilrettelegges ut fra lokale forhold, og at hvert enkelt valgstyre må diskutere hvordan det best kan tilrettelegges for valg og velge sted for forhåndsstemmemottak ut fra best mulig tilgjengelighet for velgere. Departementet mener det kan være vanskelig å fastsette at det skal være forhåndsstemmegivning på alle utdanningsinstitusjoner og vil derfor ikke pålegge stemmegivning på slike institusjoner. Departementet finner grunn til å oppfordre flere til å tilrettelegge for stemmegivning på kjøpesentra, der dette lar seg gjennomføre.

Åpningstider ved forhåndsstemmemottak: I tillegg til at valgstyret skal tilrettelegge for stemmegivning, bestemmer valgloven § 8-1 (3) at velgeren selv er ansvarlig for å avgi forhåndsstemme så tidlig at det er påregnelig at stemmen er kommet fram til velgerens valgstyre innen kl. 21 på valgdagen for å kunne bli godkjent. Valgforskriften § 24 pålegger valgstyret å kunngjøre tid og sted for forhåndsstemmegivningen. Åpningstiden fastsettes av kommunen, men det er en forutsetning i loven at det hver dag (mandag–fredag) skal være mulig å avgi forhåndsstemme på minst ett sted i kommunen.

Etter departementets vurdering viser svarene fra kommunene at særlig større kommuner og såkalte ”pendler-kommuner” har utvidet åpningstid/langåpent ved sine forhåndsstemmemottak. Samme behov for lengre åpningstider, eller langåpent, ser ikke ut til å være like påtrengende i små kommuner. Det er igjen lokale forhold som er avgjørende for hvordan valg bør og kan tilrettelegges. I Ot.prp.nr 32 (2008-2009) sa departementet dette om åpningstider ved forhåndsstemmemottak:

Departementet finn ikkje grunnlag for å lovfeste bestemte opningstider. Opningstidene bør vere tilpassa dei lokale tilhøva, mellom anna ut frå kor mange røysteføre det er, og geografiske tilhøve.

For seint innkomne forhåndsstemmer: 124 av 314 kommuner (39,5 %) hadde mottatt forhåndsstemmegivninger etter kl. 21.00 på valgdagen. Antallet registrerte for sent innkomne

stemmer utenriks er langt færre enn de for sent innkomne stemmer som er avgitt innenriks. Dette kan tyde på at ny frist (valgloven § 8-1 (2)) for å avgi stemme utenriks, har vært et godt virkemiddel til å få stemmene fram i tide.

Etter stortingsvalget 2005 drøftet departementet om forhåndsstemmeperioden burde avsluttes tidligere. Det var liten oppslutning om å endre den tilgjengeligheten velgerne i dag har til å forhåndsstemme og departementet vil ikke foreslå å endre tidspunkt for avslutning av forhåndsstemmeperioden.

Feil ved avkryssing i manntallet: Fullmaktskomiteen peker i sin innstilling punkt 6.4 på at det forekommer at velgere som har møtt fram på valgtinget for å stemme, får beskjed om at de ved en feil allerede er krysset av i manntallet. Dette er en feil det som oftest ikke er mulig å rette. Feil avkryssing innebærer i realiteten av velgeren fratras sin stemmerett.

Departementet planlegger å innføre et sentralt valgdatasystem, og mener det er naturlig at det sees på hva slags sikkerhetsmekanismer som kan legges inn i systemet for å sikre gode rutiner og i størst mulig grad hindre at slike feil skjer. Departementet finner derfor ikke grunnlag for å foreslå pålegg om manuell sortering av valgkort nå, men vil eventuelt vurdere slike regler senere dersom det er grunnlag for det. I og med at det forekommer feil ved avkryssing i manntallet, vil departementet ha stor oppmerksomhet på temaet ved kommende valg.

8. Valgtingsstemmegivning

Antall valgdager: Valgloven bestemmer i § 9-2 (1) at Kongen før hvert valg fastsetter valgdagen til en mandag. I tillegg kan kommunestyret selv, med tilslutning fra minst 1/3 av medlemmene, vedta at det på ett eller flere steder i kommunen skal holdes valg også søndagen før den offisielle valgdagen.

Departementet har laget en oversikt over antall valgdager ved stortingsvalget 2009 i samtlige norske kommuner. Denne oversikten viser at 205 av 430 kommuner, dvs 47,7 % av landets kommuner, hadde to-dagers valg i 2009. Antall kommuner med to-dagers valg har vært svakt stigende fra 2003 og fram til 2007.

Valgår	2003	2005	2007	2009
Kommuner med to-dagers valg	178	198	206	205

Tabell 4. Antall kommuner med to-dagers valg.

Forskning kan ikke dokumentere at det er noen klar sammenheng mellom valgdeltakelse og to-dagers valg, men departementet mener at det å gjøre valget mest mulig tilgjengelig for velgerne, er en verdi i seg selv.

Antallet valglokaler og valgtingets åpningstid: Kommunestyret, eventuelt valgstyret etter delegert myndighet, avgjør hvor mange stemmekretser kommunen skal deles inn i. Valgstyret bestemmer hvor stemmegivningen skal foregå i stemmekretsene og fastsetter også tiden for stemmegivning. Ved stortingsvalget 2009 ble valglokalenes seneste lukningstid satt til kl. 21.00 (valgloven § 9-3 (2) siste punktum), mot for kl. 20.00 ved de tre siste valgene.

Valglokalenes åpningstider varierer, naturlig nok, etter lokale forhold.

Det er kommuner som påpeker i sine svar at det er uheldig med ulike stengetidspunkt, og at massemedia forholder seg til kl. 21.00 som stengetid, selv om en god del av landets kommuner stenger tidligere på dagen.

Selv om noen kommuner har kommentert at det er uheldig at åpningstiden valgdagen er endret til kl. 21.00, ser det ikke ut til at dette har skapt nevneverdige problemer verken for valggjennomføringen eller for velgerne.

Departementet vil be kommunene om å styrke og ha fokus på sine informasjonstiltak overfor velgere når det gjelder valglokalenes åpningstider på valgdagen (valgdagen).

Bretting av stemmesedler: Etter at stemmeseddelkonvoluttene ble fjernet ved stemmegivning på valgting for velgere som stemmer i egen krets, forekommer det at velgere bretter stemmesedlene feil. Feilbretting kan sies å bryte med prinsippet om hemmelig valg og med sikring mot utilbørlig stemmegivning og kjøp og salg av stemmer.

Departementet og valgstyrene i kommunene har i de siste årene hatt stort fokus for å sikre at velgerne bretter stemmesedlene riktig. Prosedyrene for stemmegivning har vært viet stor oppmerksomhet i alle ledd av opplæringen. Departementet har utarbeidet nettsider til bruk for valgmedarbeidere og velgere. Forut for valget ble det sendt en mengde tv-spotter på en rekke kanaler, der framgangsmåten for bretting ble vist. Prosedyrene for stemmegivning har også vært tema på Valgforums regionale opplæringskonferanser.

Evalueringen av forsøket med stemmesedlene som var en del av designløsningen, viser at den nye stemmeseddelen ble godt mottatt av velgerne og av kommunene som benyttet seddelen. I forlengelsen av dette mener departementet at det kan være grunn til å se nærmere på om det bør stilles krav om likeartet utforming av stemmesedler til bruk ved valg i Norge.

Logistikk i valglokalene på valgdagen: Det skal *ikke* være avvik mellom antall kryss i manntallet og antall stemmesedler i urnen. Stemmestyret *skal* kontrollere velgere mot manntallet, og *sette kryss før* velgeren får legge stemmeseddel i urnen. Alle stemmesedler som legges i urnen på valgtinget *skal* være stemplet. Velgere som ikke tilhører kretsen skal ikke legge stemmeseddelen i urnen. Gjøres ikke dette er det normalt begått feil av stemmestyret. Stemmegivningen i valglokalet har *tre sentrale elementer* som skal gjennomføres ved stemmestyrets bord:

1. valgfunksjonæren skal krysse av i manntallet for velgerens navn
2. valgfunksjonæren skal stemple stemmeseddelen
3. stemmeseddelen skal legges i urnen av velgeren.

Departementet understreker at det er viktig at disse tre utføres i nær sammenheng og i denne rekkefølgen. Valgfunksjonærer må ha oppmerksomhet og kontroll over alle disse punktene. Stemmeurnen bør plasseres på eller i umiddelbar nærhet av sted for avkryssing i manntallet og stemping av stemmeseddel. Urnen bør ikke plasseres på et sted i lokalet der den er uten tilsyn. Valgfunksjonæren må være påpasselig når det gjelder å kontrollere at velgeren legger stemmeseddelen i urnen, og at denne er stemplet. Dersom en velger forlater lokalet uten å avgi stemme, må dette registreres og protokolleres i stemmestyrets møtebok. Departementet mener at regelverket som gjelder i dag ivaretar disse hensynene og at det ikke er grunnlag for endringer i lov eller forskrift.

9. Maskinell optelling av godkjente stemmesedler

Av de 314 kommunene som deltok i undersøkelsen, var det 100 (31,8 %) som svarte at de teller maskinelt. At det ikke var flere kommuner om benyttet seg av maskinell telling, henger trolig sammen med at det denne gang var stortingsvalg. Kommunenes gevinst ved maskinell telling er da mindre enn ved kommunestyrevalg, siden det ved kommunestyrevalget også skal registreres personstemmer.

10. Risiko- og sårbarhetsanalyse for valggjennomføring

I opplæringsammenheng og i forkant av valget ble det satt fokus på risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for valggjennomføringen. 144 kommuner (45,9 %) hadde gjennomført slik undersøkelse, mens 170 kommuner (54,1 %) ikke hadde gjort det.

Gjennomføringen av stortingsvalget 2009 kunne blitt ”offer” for en influensapandemi. I slike tilfeller er det nødvendig med kriseløsninger og alternative måter å gjennomføre bestemte handlinger på.

Etter departementets mening bør kommuner og fylkeskommuner gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser, eller risikovurderinger, i forkant av hvert valg.

11. Evaluering av ny designløsning for valgutstyr, grafisk profil og stemmesedler

Norsk Form arrangerte i 2008 Statens designkonkurrans, med temaet ”Valg og demokrati”. Konkurransen ble støttet av departementet. For departementet var det ønskelig med en helhetlig, gjenkjennelig, funksjonell og tiltalende fysisk ramme rundt stemmegivningen. Vinnerløsningen ”Blanke Ark” inneholdt ny grafisk profil, med funksjonelle løsninger for valgavlukker, valgurner, stemmesedler og skiltprogram til bruk utenfor og inne i valglokaler. Paletten som er brukt er politisk nøytral. Bakgrunnen på ulike elementer er hvit med sort tekst. Oransje farge ble brukt for å framheve, markere og tydeliggjøre viktig informasjon. Vinnerløsningen la stor vekt på universell utforming og et fleksibelt og transportabelt system for innredning av valglokaler.

Vinnerløsningen ble prøvd ut i kommunene Lenvik, Bømlo, Trondheim og Kongsberg ved stortingsvalget 2009 og samtlige velgere i Buskerud fikk prøve ut stemmesedler med nytt design.

Departementet konstaterer at designløsningen er blitt svært godt mottatt, både av velgere og av valgmedarbeidere i pilotkommunene. Evalueringsrapporten bekrefter i stor grad positive oppfatninger og holdninger til nytt utstyr, fargebruk og funksjonalitet, og til at løsningen bidrar til god tilrettelegging for alle velgere, avhengig av funksjonsevne. For eksempel er valgavluken blitt særlig godt mottatt av rullestolbrukere. Stemmesedler i nytt design ble prøvd ut i alle Buskerud-kommunene, men er bare evaluert i tre av dem. Det er gode tilbakemeldinger på stemmesedlenes utforming og lesbarhet.

Departementet vil anbefale kommunene å gå til innkjøp av løsningens ulike elementer i de tilfellene kommunene likevel skal anskaffe nytt utstyr. Løsningen ”Blanke Ark” gir kommunene en forsikring om at prinsippet om hemmelig valg og hensynet til universell utforming er grundig vurdert og godt ivaretatt.

12. Valgopplæring

Den enkelte kommune er i utgangspunktet selv ansvarlig for å sørge for å lære opp sine valgmedarbeidere, både egne ansatte og de som eventuelt hyres inn utenfra.

Departementet mener likevel det er viktig også å fokusere på opplæring fra statlig nivå. Før valget i 2009 ble det derfor satt i verk tiltak for slik å bidra til å sikre god opplæring lokalt.

Dette ble gjort gjennom et formelt samarbeid med Valgforum. Dette er en medlemskapsorganisasjon for valgmedarbeidere der alle landets kommuner og fylkeskommuner kan tegne medlemskap.

Erfaringene fra de regionale konferansene i 2009 er positive, og departementet er innstilt på å satse videre på slike opplæringskonferanser også i 2011. Valgforum har sagt seg villig til å fortsette samarbeidet med departementet.

Departementet oppfordrer alle landets kommuner og fylkeskommuner til å melde seg inn i Valgforum og til å delta på forumets konferanser.

13. Informasjon til velgere

En viktig forutsetning for at velgerne skal delta i valg, er at de har kunnskap om, eller har tilgang til informasjon om når, hvor og hvordan de skal stemme. Både departementet og kommunene har et informasjonsansvar.

I evalueringen rapporterer kommunene om ”tradisjonelle” informasjonstiltak for å øke valgdeltakelsen. Tiltakene har vært annonser i lokalaviser, informasjon på internett, husstandsbrosjyrer og brev til førstegangsvelgere.

Departementet har ved de siste valgene gjennomført en rekke informasjonstiltak rettet mot alle velgerne. Noen av tiltakene har vært rettet spesielt mot målgrupper som ungdom, velgere med innvandrerbakgrunn, og velgere med behov for spesielt tilrettelagt informasjon. I 2009 gjennomførte departementet blant annet en landsomfattende informasjonskampanje med tiltak som tv-, kino- og radio-spoter, nettannonsering og et kunnskapsspill om valg. En egen informasjonsfilm om stortingsvalget med voice-over på norsk, nordsamisk og åtte fremmedspråk ble produsert og distribuert på dvd til alle videregående skoler. Det ble utviklet en kampanjeside på Internett der alle disse tiltakene var tilgjengelig. Sosiale medier som Facebook, Twitter og YouTube ble også benyttet.

En undersøkelse som ble gjennomført i perioden kampanjen pågikk, viste at kunnskapen om valget økte i løpet av kampanjeperioden. Kravet om legitimasjon for å stemme er godt kjent. 89 % visste at man må ha med seg legitimasjon for å stemme. To av tre vet at man kan forhåndstemme i hvilken som helst kommune (66 %). De fleste vet hvor de kan stemme på valgdagen. Befolkningen vet nok om hvor og når man kan stemme, men vet mindre om hvordan man endrer på stemmeseddelen. Spesielt yngre mellom 17 og 24 år mener de vet for lite om dette.

I 2011 skal det i tillegg gjennomføres forsøk i 20 kommuner og Longyearbyen lokalstyre om å senke stemmerettsalderen til 16 år ved kommunestyrevalget. Det tas også sikte på å gjennomføre forsøk med elektronisk stemmegivning (e-valg) i 11 kommuner. Disse forsøkene vil medføre behov for økt informasjonsvirksomhet, spesielt i de kommunene forsøkene gjennomføres. Også i øvrige kommuner antas det å være nødvendig med noe informasjonsvirksomhet om forsøkene da velgere kan ha behov for å vite om de er berørt av forsøkene eller ikke. Departementet vil, i samarbeid med forsøkskommunene, utvikle felles informasjonsopplegg for forsøkene, der det også legges til rette for lokale tilpasninger. Departementet ser det derfor som nødvendig å øke informasjonsinnsatsen foran neste valg.

14. Tilskuddsordningen

Departementet delte ut tilskudd på til sammen 5 millioner kroner til 22 ulike organisasjoner som ville bidra til å øke kunnskapen om valget og/eller øke valgdeltakelsen. De fleste av tilskuddsmottakerne rapporterer om gjennomførte tiltak og gode tilbakemeldinger fra målgruppene. Departementet foreslår å videreføre tilskuddsordningen ved neste valg.

15. Kommunens bruk av departementets valginformasjon

Svarene fra kommuneundersøkelsen viser at departementets nettsted og valghåndboken brukes av et flertall av kommunene. Valgforums nettsted er ikke like godt kjent av alle kommunale valgmedarbeidere, noe som kan skyldes at ikke alle kommuner har tegnet medlemskap i forumet. Svarene viser også at valgmedarbeidere i kommunene i mindre grad bruker hverandre til å utveksle erfaringer og informasjon, eller innhenter informasjon fra fylkesmannsembeter og fylkeskommuner (andre steder).

Det er et mål for departementet at alle landets kommuner og fylkeskommuner er abonnenter på departementets varslingsstjeneste på valg.no.

Informasjonskanal	1 i liten grad	2	3	4	5	6 i stor grad
www.valg.no	0,6	0,3	2,5	7,3	29	60,2
Valghåndboken	0,6	0,6	2,5	13,1	26,1	57
www.valgforum.no	25,5	17,2	18,2	19,4	12,7	7
Andre kommuner	26,1	22,6	21,3	18,8	7	4,1

Andre steder	44,9	21,7	15	9,9	5,4	3,2
--------------	------	------	----	-----	-----	-----

Tabell 5. Kommunenes informasjonskanaler ved valg.

16. Forbud mot offentliggjøring av valgdagsmålinger

Ved lovendring av 8.5.2009 fikk Medietilsynet i oppgave å føre tilsyn med forbudet mot offentliggjøring av valgresultat og prognoser. Valgloven fikk fra og med stortingsvalget 2009 bestemmelse i § 9-9 om at valgresultater og prognoser som er lagd på grunnlag av undersøkelser som er gjort på valgdagen(-e) ikke kan offentliggjøres før tidligst kl. 21 på valgdagen mandag. Det ble registrert ett brudd på disse reglene.

17. Sametingsvalget

Gjennomføring av sametingsvalget reguleres av forskrift om valg til Sametinget, som er gitt i medhold av sameloven.

Forskriftens § 47 (1) bestemmer at stemmegivningen til sametingsvalget i kommuner med 30 eller flere personer i Sametingets valgmanntall holdes på samme sted og til samme tid som stemmegivningen til stortingsvalget. De to valgene skal holdes klart atskilt. Departementet har merket seg at velgere i liten grad har forvekslet stemmesedler til de to ulike valgene.

I kommuner med færre enn 30 registrerte personer i Sametingets valgmanntall holdes det kun forhåndsstemmegivning til sametingsvalget. Departementet har merket seg at et fåtall velgere måtte avvises, fordi det ikke var adgang å stemme til Sametinget på valgdagen (-e).

Valgdeltakelsen til sametingsvalget var på 69,3 % på landsbasis i 2009.

18. Kirkevalget

Partiene på Stortinget inngikk 10.4.08 avtale om det framtidige forholdet mellom stat og kirke. Som et ledd i denne reformen ble det bestemt at kirkelige valg skulle holdes samtidig med kommunestyre- og fylkestingsvalg, dog slik at det skulle gjennomføres kirkelige valg først samtidig med stortings- og sametingsvalget i 2009.

258 kommuner svarer på spørsmål om samlokalisering med kirkevalget førte til noen problemer for velgere til stortingsvalget. 102 kommuner (39,5 %) sier at de ikke har registrert noen problemer. Resten, dvs. 156 kommuner (60,5 %), har meldt om ulike utfordringer og problemer ved samtidig avvikling av kirkevalg og stortingsvalg. Noen kommuner peker ellers på at kirkevalget kunne vært bedre planlagt, med bedre opplæring og informasjon fra kirkens side. Det er kommuner som sier de fikk inntrykk av at det var en forventning fra kirken om at kommunen skulle utføre oppgaver for kirken.

Neste kirkevalg holdes samtidig med kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011. Siden det er to valg ved lokalvalget, ser vi at det gir større utfordringer med hensyn til å forhindre sammenblanding. Det er derfor viktig fortsatt å ha fokus på en god tilrettelegging og gjennomføring av valget. For øvrig vil departementet påpeke at kommunens hjelp ved kirkelige valg ikke må gå på bekostning av gjennomføringen av lokalvalget.

===

I forlengelsen av evalueringen har departementet gjort noen dypere analyser av en del forhold som angår valg, og på denne bakgrunn fremmet enkelte forslag til lov- og forskriftsendringer.

Manntall

Departementet vurderer her manntallet i 2011 og ev. i 2013, og om det er behov for å gjøre endringer i regelverket dersom det innføres et sentralt valgdatabasystem for hele landet.

Folkeregistermyndigheten (Skattedirektoratet - SKD) skal, etter valgloven § 2-5, så snart som mulig etter skjæringsdatoen, som er datoen som avgjør hvilken kommune velgeren er stemmeberettiget i, stille manntallet til disposisjon for kommunene. Skjæringsdatoen er fastsatt til 30. juni i valgåret. Ansvarer innebærer også at folkeregistermyndigheten etter

skjæringsdatoen og fram til valgdagen skal stille til disposisjon for kommunene de endringer i folkeregisteret som har betydning for innskrivninger og utskrivninger av manntallet, jf. valgforskriftens § 1.

For å kontrollere valgbarheten til de foreslåtte kandidatene og underskriftene på valglistene hadde fylkeskommunene behov for tilgang til manntallsopplysninger fra 1. april i valgåret. Departementets mener det er viktig at statlige myndigheter tar et sterkere grep om etablering av manntall ved valg. Et korrekt og pålitelig manntall er helt nødvendig for å sikre prinsipper om allmenn stemmerett. Det at kommunene må benytte ulike dataleverandører til bearbeiding av dataene til ferdige manntall, øker risikoen for feil. Det er derfor særlig krevende å sikre korrekt manntall. Etter departementets vurdering taler de beste grunner for at det etableres permanente manntall her i landet. Det må da etableres ett manntall til stortingsvalg og ett manntall til kommunestyre- og fylkestingsvalg, siden stemmerettsvilkårene er ulike. Det er departementets holdning at norsk valglovgivning bør harmoniseres med internasjonale standarder, og en lovfesting av et permanent manntall er i samsvar med dette.

Siden det er uklart om vi får på plass et permanent manntall fra 2013, og kommunene har behov for et "foreløpig manntall" før den tid, vil departementet foreslå at folkeregistermyndigheten i lov pålegges å stille slike data til disposisjon for kommunene pr. 1. april. Dette kan gjøres ved en tilføyelse i § 2-5 som hjemler folkeregistermyndighetenes plikt til å stille manntallsopplysninger til disposisjon. For å markere at plikten ikke kan delegeres, foreslår departementet at dette framgår av loven direkte ved at begrepet "selv" benyttes.

Stemmesedler

Utforming og bretting: Utformingen av stemmesedlene er av stor betydning for velgerne, all den tid disse skal kunne benyttes av alle som har stemmerett. Dette stiller store krav til utformingen. Det er inntatt særskilte bestemmelser om dette i valgforskriften § 19 og § 20, med hjemmel i valgloven § 7-3. Stemmesedlenes utforming er også av stor betydning for partiene og de kandidatene som stiller til valg. Dersom det ikke eksisterer klare og entydige bestemmelser om utformingen, vil dette kunne få innvirkning på velgernes forståelse av seddelen, og følgelig få betydning for valgresultatet.

Under forsøket som ble gjennomført i alle kommuner i Buskerud under stortingsvalget i 2009 var selve stemmeseddelen hvit, men hadde oransje farge på den siden hvor stemmemottaker skal stemple seddelen. I tillegg til dette var ikke falsingen midtstilt, men utført slik at stemmeseddelen måtte brettes slik at den ene delen ble noe større enn den andre.

Evalueringen viser ikke om det gode resultatet fra forsøket i Buskerud skyldes fargevalg eller brettingen som ikke lenger er midtstilt, eller en kombinasjon av begge deler. Departementet antar imidlertid at det er kombinasjonen av sterk farge på utsiden av stemmeseddelen og en ny bretteteknikk som gjør at det intuitivt blir lettere for velgerne å forstå hvordan seddelen skal brettes.

Departementet mener at det bør gjøres enkelte endringer i bestemmelsen om utformingen av stemmeseddelen. Erfaringen fra forsøket er så gode at departementet mener at de sedlene som ble brukt bør legges til grunn ved vurderingen av hvilke endringer som bør gjøres. Falsingen av stemmesedlene bør ikke lenger være midtstilt som i dag, men bør skje ved at stemmeseddelen brettes slik at den ene delen blir noe større enn den andre. Tilsvarende mener departementet at det også bør inntas en bestemmelse i forskriften om at fargen på stemmesedlenes bakside kan være en annen enn hvit ved stortingsvalg og kommunestyrevalg, og en annen enn blå ved fylkestingsvalg.

Retting: Reglene for hvordan stemmesedlene skal utformes avhenger i stor grad av hva valgloven bestemmer med hensyn til hvilke endringer velgerne kan gjøre på stemmeseddelen. Reglene er ulike for stortingsvalg og for kommunestyre-/fylkestingsvalg. Dette framgår av første og annet ledd i valgloven § 7-2.

Etter departementets vurdering er det særlig måten velgerne kan gjøre endringer på stemmeseddene ved stortingsvalg som medfører problemer. Departementet mener at en mulig årsak kan være at plasseringen av kolonnen for stryk og kolonne for nummerering på stemmeseddelen kan virke forvirrende på enkelte velgere. Departementet vil før valget i 2013 vurdere om utformingen av stemmeseddelen ved stortingsvalg kan endres, slik at man unngår enhver tvil om hvordan velgerne skal gå fram når de retter på stemmeseddelen. Departementet mener at det også er grunn til å se nærmere på veiledningsteksten.

Utbygging av stemmesedler under opptellingen: Evalueringen av stortingsvalget 2009 har vist at stemmesedler byttes ut i relativt stort omfang, og at formålet med utbyggingen er å få gjennomført en maskinell opptelling. Dette er en praksis som har eksistert siden 1979, da maskinell telling av stemmesedler i Norge ble innført for første gang.

Departementet viser til valgloven § 10-5, hvor det er et krav om at det er de stemmeseddene som er avgitt, som skal telles. Departementet viser videre til at dersom kommunene ønsker å benytte skannerløsninger, må det være en forutsetning at alle stemmesedler kan skannes – også de såkalte ”ukurante stemmeseddene”. Dersom kommunen benytter skannerløsninger som ikke klarer å skanne alle stemmesedler, må det foretas en manuell opptelling av de stemmeseddene som ikke kan skannes.

Utvidelse av kretsen for valgare ved Stortingsvalget

Det følger av Grunnloven § 62 og valgloven § 3-1 (2) at ansatte i departementene – med unntak av statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere – er utelukket fra valg til Stortinget. Forbudet omfatter *alle* departementsansatte.

Departementet mener gode grunner kan tale for at det gjøres endringer i reglene om departementsansattes valgare ved stortingsvalg. Det bør vurderes om en på sikt bør gå inn for endring av Grunnloven på dette punktet både når det gjelder kretsen av valgare og tidspunkt for valgare.

Frist for innlevering av listeforslag

Valgloven § 6-1 (1) første og andre punktum fastsetter at:

(1) Fristen for innlevering av listeforslag er 31. mars i valgåret. Listeforslaget anses for innlevert når det er kommet inn til kommunen ved kommunestyrevalg og til fylkeskommunen ved stortingsvalg og fylkestingsvalg.”

Lovens ordlyd må forstås slik at fristen løper ut kl. 24 den 31. mars.

Departementet har registrert at det forekommer tilfelle der det er reist tvil om hvorvidt listeforslag er kommet inn i rett tid. Når det ikke angis klokkeslett, betyr det at utløpet av fristen er kl. 24 den 31. mars. Det har for eksempel hendt at et listeforslag er blitt funnet i postkassen til kommunens rådhus om morgenen 1. april, og det er oppstått diskusjon om forslaget er blitt lagt der før eller etter kl. 24.

Etter departementets vurdering vil det derfor være en bedre ordning å sette et bestemt klokkeslett i løpet av 31. mars for utløp av fristen. Dette klokkeslettet bør settes innenfor rammen av vanlig arbeidstid, slik at man har oversikt over om fristen etterleveres. En er imidlertid oppmerksom på at 31. mars kan falle på onsdag dagen før skjærtorsdag. Det er vanlig at det er kortere arbeidstid denne dagen enn andre arbeidsdager. Dette tilsier at en bør velge et tidligere klokkeslett enn kl. 15. Departementet mener at klokken 12 er et passende tidspunkt. Dette klokkeslettet vil også gjelde for de tilfelle der 31. mars er vanlig arbeidsdag. Departementet vil foreslå at valgloven § 15-5 (1), (2) og (3) endres på samme måte, slik at lørdager og helligdager likestilles når det gjelder beregning av frister etter loven.

Plikt til å stille til valg - Ombudsplikten

Ombudsplikten er hjemlet i Grunnloven § 63 og i valgloven § 3-1 (stortingsvalg), og valgloven § 3-3 (fylkestingsvalg og kommunestyrevalg). Ombudsplikten innebærer at den som blir

nominert på en valgliste plikter å stille til valg, og å påta seg vervet, med de plikter og rettigheter dette medfører, dersom vedkommende blir valgt. Det er ikke noe krav etter loven at man må gi sitt samtykke for å bli nominert på en valgliste, og det stilles heller ikke noe krav om at forslagsstillerne skal underrette de som blir ført opp som kandidater, før listeforslagene blir innlevert.

Departementet mener at man fortsatt bør holde fast ved ombudsplikten, men at det bør vurderes å justere regelverket noe, for å fjerne uheldige effekter som følger med plikten. Det foreslås derfor en ny fritaksgrunn, som gir adgang for en kandidat til å kreve seg strøket fra et listeforslag man ikke kan gi sin støtte til, uten at man skal være tvunget melde seg inn i et parti. Departementet foreslår at dette gjøres ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglisten representerer. En slik erklæring fremlegges skriftlig i forbindelse med de ordinære prosedyrene for underretning til kandidatene etter valgloven § 6-6.

Bør listekandidater utelukkes fra valg til stemmestyre og valgstyre?

Valgstyret og stemmestyrene er nemnder i kommunelovens forstand. Hovedregelen er at alle som har stemmerett til kommunestyrevalg og fylkestingsvalg, er valgbare.

Ved valget i 2007 ble det satt fram påstander om at det i noen tilfelle skjedde aktiv påvirkning fra aktive politikere og listekandidater overfor velgerne inne i valglokalene. På denne bakgrunn tok departementet opp spørsmålet om det burde innføres restriksjoner mot at politikere – eller eventuelt bare listekandidater – sitter i stemmestyrene eller fungerer som valgfunksjonærer. Departementet mener det ikke bør gjøres begrensninger når det gjelder hvem som er valgbare til valgstyrene. Valgstyrets medlemmer har – i motsetning til stemmestyrene – ikke direkte kontakt med velgerne i valglokalene. Mulighetene for utilbørlig påvirkning er derfor ikke til stede i samme grad. Valgstyrene er tverrpolitisk sammensatt. Ett parti vil ikke ha monopol på plassene i valgstyret. Alle møter i valgstyret holdes for øvrig for åpne dører slik at offentligheten har mulighet til å kontrollere hva som foregår.

Det at listekandidater eller andre politikere sitter i stemmestyrene har lange tradisjoner hos oss. Dersom listekandidater skal utelukkes fra verv som stemmestyremedlem eller fra å tjenestegjøre som valgfunksjonærer eller stemmemottakere er det et spørsmål om og eventuelt hvordan dette vil påvirke gjennomføringen av valget rent praktisk. Enkelte kommuner har tidligere signalisert at det er problemer med å skaffe folk til de nevnte posisjoner. Samtidig er det viktig å se de prinsipielle innvendingene mot at listekandidater har oppgaver under selve stemmegivningen.

Før departementet tar stilling til om det bør gjøres endringer, ber vi om innspill fra kommunene på spørsmålet om å begrense valgbarheten for listekandidater, både når det gjelder som medlemmer til stemmestyrene og som valgfunksjonærer eller stemmemottakere.

Dersom det skal fastsettes regler som begrenser listekandidaters valgbarhet og mulighet til å tjenestegjøre som stemmemottakere og valgfunksjonærer, må det gjøres endringer i flere bestemmelser i valgloven. I tillegg til § 4-2 om oppnevning av stemmestyre, er det i tilfelle aktuelt å gi en ny bestemmelse både i kapittel 8 og 9 for som begrenser listekandidaters mulighet til å tjenestegjøre som stemmemottaker og valgfunksjonær.

Forsegling, oppbevaring og transport av valgmateriell

Det er ikke noe krav - verken i valgloven eller valgforskriften - at valgurner som brukes på valgdagen skal være forseglet mens stemmegivningen pågår. Bakgrunnen har vært behovet for å tømme fulle urner, slik at innholdet kan oppbevares på et sikkert sted. Det som står i valgloven § 9-5 om stemmegivning i valglokalet, er at velgeren selv skal legge stemmeseddelen ned i en urne. Det er heller ikke fastsatt konkrete regler om hvordan stemmestyret skal oppbevare innholdet fra en urne som er tømt i løpet av valgtinget.

OSSE anbefaler i sin rapport myndighetene å ta i bruk konsekvente prosedyrer for sikkerhetstiltak på valgdagen, blant annet ved å forsegle valgurnene på valgdagen. Det er ingen tvil om at vår praksis ikke er i overensstemmelse med internasjonale standarder. Departementet mener derfor at vi bør følge opp OSSEs anbefaling om forsegling av valgurnene.

Etter departementets oppfatning vil en ny bestemmelse om at valgurnene på valgdagen alltid skal være forseglet, være et så viktig prinsipp at det er naturlig å ha en slik bestemmelse i valgloven, ikke kun i forskrift. Vi mener det tilsvarende at det bør framgå av loven at urner under forhåndsstemmegivningen skal forsegles. Departementet vil derfor foreslå to nye bestemmelser i valgloven om forsegling av valgurner for henholdsvis valgdagen og forhåndsstemmegivningen.

Departementet mener at det ikke er grunnlag for å foreslå nye regler om oppbevaring og transport av valgmateriell, men at det er viktig at det etableres gode løsninger for oppbevaring og transport av valgmateriell i alle faser av valg gjennomføringen. Departementet vil derfor i valghåndboken omtale mer presist hvordan kommunene kan sikre seg mot uregelmessigheter.

Overlevering av valgmateriell

Departementet mener det kan være behov for å etablere en ordning som gjør det mulig å kontrollere hva som er blitt overlevert av valgmateriell fra en instans til en annen

En slik kontrollordning kan gjennomføres ved at man innfører et krav dokumentasjon i form av kvittering. Dette kravet bør gjelde både ved stemmestyrenes overlevering til valgstyret, og når valgstyret leverer materiell til fylkesvalgstyret for kontroll.

Departementet vil foreslå at det utarbeides et skjema med oversikt over det materiellet som skal leveres, og der det skal angis hvor mye som overleveres. Departementet legger til grunn at valgforskriften bør endres, slik at den pålegger valgmyndighetene å etablere en kvitteringsordning som skal benyttes ved overlevering av valgmateriell.

Kretsoptelling og kretsinnrapportering

Totalt var det 3 003 stemmekretser ved valget i 2009. Det var en nedgang i forhold til antallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007, da det var 3 127 stemmekretser. Det er store forskjeller på stemmekretsene.

Det har fra flere hold vært påberopt at innrapporteringen av valgresultater bør skje kretsvis (pr. stemmekrets) i større utstrekning enn hva tilfellet er i dag. Kretsvis opptelling og kontroll i samtlige kretser (større enn 100 i manntallet) er svært arbeidskrevende og krever svært nøyaktige rutiner.

Departementet mener at kretsvis opptelling og innrapportering lettere lar seg gjennomføre på en god måte, der en samtidig sikrer god kontroll med at stemmene kanaliseres til rett krets, i et felles valgadministrativt datasystem. På denne bakgrunn mener departementet at det ikke er hensiktsmessig å gi kommunene pålegg om kretsvis opptelling nå. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet om kretsvis opptelling etter at det valgadministrative systemet som skal prøves ut i pilotkommunene ved lokalvalget i 2011 er evaluert.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Etter departementets vurdering innebærer ikke forslagene til lov- og forskriftsendring økonomiske og administrative konsekvenser av vesentlig betydning

===

På bakgrunn av evalueringen og den nærmere drøftingen av en del forhold knyttet til valg foreslår departementet følgende endringer i valgloven:

§ 2-5 skal lyde:

Folkeregistermyndigheten skal *selv, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt*, på hensiktsmessig måte stille til disposisjon for valgmyndighetene opplysninger om hvem som skal innføres i manntallet i kommunen. *Folkeregistermyndigheten skal selv, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, stille til disposisjon for valgmyndighetene et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene pr. 1. april i valgåret.*

§ 3-4 første ledd bokstav c skal lyde:

c) den som er ført opp som kandidat på et listeforslag som er satt frem av noen andre enn et registrert politisk parti vedkommende er medlem av,

§ 3-4 første ledd bokstav ny bokstav d) skal lyde:

d) den som ikke er medlem av registrert politisk parti og som avgir erklæring om at listeforslaget representerer et politisk syn som er i strid med egen politisk overbevisning, og

Nåværende § 3-4 første ledd bokstav d) blir ny bokstav e).

§ 6-1 første ledd første punktum skal lyde:

(1) Fristen for innlevering av listeforslag er 31. mars kl. 12 i valgåret.

§ 6-5 andre punktum skal lyde:

Erklæring om tilbakekalling må være innlevert senest 20. april kl. 12 i valgåret.

§ 8-4 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Valgurner som brukes ved forhåndsstemmegivningen innenriks skal være forseglet.

§ 9-5 ny (6) skal lyde:

Valgurner som brukes på valgdagen skal være forseglet.

§ 15-5 første, andre og tredje ledd skal lyde:

(1) Hvis en dato som er utgangspunktet for en frist faller på en lørdag eller en helligdag, begynner fristen å løpe nærmest påfølgende hverdag

(2) Hvis en dato for avslutningen av en frist faller på en lørdag eller en helligdag, løper fristen ut den nærmest påfølgende hverdag

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder tilsvarende i de tilfeller hvor en dato som er det tidligste eller seneste tidspunktet for noen handling etter denne lov, faller på en lørdag eller en helligdag.

Rådmannens vurdering

Hammerfest kommune har deltatt i spørreundersøkelsen/evalueringen av valget, og rådmannen merker seg at de konklusjonene som framkommer av evalueringen er i samsvar med mange av de erfaringene vi har gjort oss i Hammerfest, blant annet når det gjelder muligheten for feil i avkryssingen og bretteing av stemmesedler.

Rådmannen er enig i de lovendringene departementet foreslår i dette høringsnotatet og mener disse vil bidra til ytterligere å sikre en god gjennomføring av valg.

Av evalueringen framkommer det at departementet ønsker å benytte Valgforum som samarbeidspartner, spesielt når det gjelder valgopplæring/valgkonferanser i forkant av valg.

Det framkommer også at kommunene har lite samarbeid med hverandre når det gjelder erfaringsutveksling og kompetansebygging, og departementet anbefaler alle kommuner å melde seg inn i valgforum. Hammerfest kommune er innmeldt i valgforum fra 2010 og våre valgmedarbeidere hadde svært gode erfaringer med deltakelse i opplæringsregi av valgforum foran Stortingsvalget 2009. Vi tror også at deltakelse i valgforum kan bidra til etablering av nettverk for valgmedarbeidere, og at kommunene i større utstrekning kan støtte seg til hverandre, både når det gjelder kompetanse og erfaringsutveksling, i det praktiske valgarbeidet.

Departementet har bedt kommunene spesielt om å uttale seg til om det bør innføres begrensninger med hensyn til valgbarhet for listekandidater, bl.a. til stemmestyrer og som valgfunksjonærer. Departementet ber imidlertid om tilbakemeldinger fra kommunene på hvilke praktiske problemer som eventuelt vil kunne oppstå ved innføring av slike begrensninger. Hammerfest har tradisjonelt rekruttert personer med tilhørighet i de forskjellige stemmekretsene til stemmestyrene. Dette kan være personer tilknyttet grendelag, næringsliv, skoler og annet i lokalsamfunnet. Noen av disse har partitilknytning, og er ved enkelte valg også listekandidater. Også mange stemmemottakere og andre valgfunksjonærer rekrutteres blant listekandidatene. Det er spesielt i de største kretsene vi har listekandidater i stemmestyrene og som valgfunksjonærer.

Rådmannen slutter seg til departementets vurdering av viktigheten av å minske mulighetene for utilbørlig påvirkning, men han vil også påpeke at mange som stiller som listekandidater har deltatt i stemmestyrer eller som valgfunksjonærer ved tidligere valg og derigjennom besitter mye valgfaglig/valgteknisk kompetanse. Disse personene er dermed med på å bidra til en god og smidig gjennomføring av selve valget i kommunen. Rådmannen tror det er viktig at departementet vurderer alternativer til utelukkelse av disse personene – f.eks. ved å diskutere nærmere hvor stor andel listekandidatene kan utgjøre i stemmestyrer og som valgmedarbeidere, hvilke roller listekandidatene kan ha og hvilke oppgaver de kan utføre, samt at det gis retninger for hvordan dette temaet kan fokuseres i partiene og opplæringen av stemmestyrer og valgmedarbeidere på lokalplanet.

Tidligstemmegivning fra 1. juli ble innført fra og med stortingsvalget 2009. I Hammerfest ble det avlagt 10 slike tidligstemmegivninger. De fleste av disse stemmegivningene ble begrunnet med at ”det var godt å få det overstått”, og ikke at det ville være vanskelig eller umulig for velgeren å få avgitt sin stemme i den ordinære perioden for forhåndsstemmegivning fra 10. august, jf. intensjonene med ordningen. Med eventuell innføring av e-valg vil behovet for å avgi stemme før 10. august ytterligere reduseres. Rådmannen vil derfor anbefale at ordningen med tidligstemmegivning fra 1. juli tas opp til ny evaluering etter kommunestyrevalget og fylkestingsvalget i 2011, etter at forsøkene med e-valg er gjennomført.

I Hammerfest og Finnmark har mange av stemmesedlene en lang reise mellom stemmestyrer og valgstyret og, ved stortingsvalg og sametingsvalg, mellom valgstyret og fylkesvalgstyret. Rådmannen støtter departementets vurdering av behovet for et kvitteringssystem mellom valgets instanser og imøteser innføringen av dette.

Rådmannen merker seg de gode resultatene med den nye designløsningen for valg. Innkjøp fra denne kolleksjonen er aktuell ved eventuelle nyinnkjøp, og i første omgang aktualiserer dette seg i forbindelse med renoveringen av Hammerfest rådhus.

Rådmannens forslag til vedtak:

1. Valgstyret i Hammerfest kommune tar departementets evaluering av Stortingsvalget 2009 til etterretning.
2. Valgstyret i Hammerfest kommune gir sin tilslutning til de endringene som er foreslått i valgloven.
3. Valgstyret i Hammerfest kommune slutter seg til departementets satsning på Valgforum som samarbeidspartner i opplæringsammenheng og nettverksbygging på kommuneplanet.
4. Valgstyret i Hammerfest kommune slutter seg til departementets vurdering av viktigheten av å minske mulighetene for utilbørlig påvirkning. For Hammerfest kommune sin del kan en begrensning med hensyn til valgbarhet for listekandidater bety at det blir problematisk å skaffe nok medlemmer i stemmestyrene og nok valgfunksjonærer, spesielt i de største kretsene. Valgstyret vil også påpeke at mange som stiller som listekandidater har deltatt i stemmestyre eller som valgfunksjonærer ved tidligere valg og derigjennom besitter mye valgfaglig/valgteknisk kompetanse. Disse personene er dermed med på å bidra til en god og smidig gjennomføring av selve valgtinget i kommunen. Valgstyret i Hammerfest ber departementet vurdere alternativer til utelukkelse av disse personene – f.eks. ved å diskutere nærmere hvor stor andel listekandidatene kan utgjøre i stemmestyre og som valgmedarbeidere, hvilke roller listekandidatene kan ha og hvilke oppgaver de kan utføre, samt at det gis retninger for hvordan dette temaet kan fokuseres i partiene og i opplæringen av stemmestyre og valgmedarbeidere på lokalplanet.
5. Valgstyret i Hammerfest kommune anbefaler at departementet ser på ordningen med tidligstemmegivning fra 1. juli på nytt igjen etter kommunestyrevalget og fylkestingsvalget i 2011, etter at forsøkene med e-valg er gjennomført.
6. Valgstyret i Hammerfest kommune støtter departementets vurdering av behovet for et kvitteringssystem mellom valgets instanser og imøteser innføringen av dette.

Saksprotokoll i Valgstyret - 02.09.2010

Behandling

Raymond Robertsen fremmet på vegne av Høyre følgende forslag:

4. Hammerfest kommune mener at listekandidater bør utelukkes fra valg til stemmestyre og som valgmedarbeidere.

Votering: Innstillingen u/punkt 4 – enstemmig vedtatt.

Punkt 4. innstillingen – enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. Valgstyret i Hammerfest kommune tar departementets evaluering av Stortingsvalget 2009 til etterretning.
2. Valgstyret i Hammerfest kommune gir sin tilslutning til de endringene som er foreslått i valgloven.
3. Valgstyret i Hammerfest kommune slutter seg til departementets satsning på Valgforum som samarbeidspartner i opplæringssammenheng og nettverksbygging på kommuneplanet.
4. Hammerfest kommune mener at listekandidater bør utelukkes fra valg til stemmestyrer og som valgmedarbeidere.
5. Valgstyret i Hammerfest kommune anbefaler at departementet ser på ordningen med tidligstemmegivning fra 1. juli på nytt igjen etter kommunestyrevalget og fylkestingsvalget i 2011, etter at forsøkene med e-valg er gjennomført.
6. Valgstyret i Hammerfest kommune støtter departementets vurdering av behovet for et kvitteringssystem mellom valgets instanser og imøteser innføringen av dette.